

บทที่ 6

สรุปและเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การพัฒนาอุตสาหกรรมได้ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว นับแต่ประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พิจารณาได้จากจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นจำนวนมาก และจากการที่มีจำนวนโรงงานมากนี้เอง จึงมีผลก่อให้เกิดการขยายตัวของอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็วในการศึกษาโครงสร้างของโรงงานที่มีแรงงาน 7 คนขึ้นไปในเขตพระโขนง ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2528 มีโรงงานลักษณะดังกล่าวอยู่ 1,303 โรง โดยที่โรงงานเหล่านี้ ส่วนใหญ่ประกอบด้วยอุตสาหกรรมขนาดย่อมที่มีแรงงานน้อยกว่า 50 คน สำหรับประเภทอุตสาหกรรมนั้น มีนานาชนิด นับตั้งแต่อุตสาหกรรมการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม สิ่งถัก สิ่งทอและเครื่องตกแต่ง วัสดุ ก่อสร้าง กระดาษและเคมีภัณฑ์ โลหะและอุปกรณ์โลหะ ไปจนถึงอุตสาหกรรมไฟฟ้าและผลิตภัณฑ์ไฟฟ้า จึงนับได้ว่า องค์ประกอบและโครงสร้างของอุตสาหกรรมในเขตนี้มีความสลับซับซ้อนและเต็มไปด้วยความหลากหลาย (Diversified Industry) กล่าวคือ มิได้ชำนาญเฉพาะอุตสาหกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดเป็นพิเศษ การที่อุตสาหกรรมขยายตัวได้อย่างรวดเร็วนี้นี้ เนื่องด้วยบรรยากาศในการลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมเป็นไปด้วยดี (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2527 : 78) เพราะรัฐบาลคอยให้ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การช่วยเหลือด้านภาษี การตลาดและการส่งออก ตลอดจนช่วยเหลือแนะนำทางด้านปัญหาการผลิตและเทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นต้น สำหรับลักษณะการกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพระโขนงนี้ มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและมีความเป็นอิสระในการเลือกทำเลที่ตั้ง ประกอบกับเขตพระโขนงเป็นบริเวณหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการรองรับการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพราะมีปัจจัยส่งเสริมการเลือกที่ตั้งหลายประการ อาทิเช่น ด้านทำเลที่ตั้งเป็นประตูเชื่อมมาากลางและภาคตะวันออก ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการพัฒนาความเจริญในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังมีโครงข่ายการคมนาคมขนส่งที่มีลักษณะมั่นคงถาวร สามารถติดต่อทั้งภายในและภายนอกเขตได้สะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้ ภายในเขตชุมชนยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้าง

พื้นฐาน (Infra-Structure) ต่าง ๆ เช่น ระบบถนน ไฟฟ้า น้ำประปา สถานศึกษา สถานพยาบาล อย่างบริบูรณ์ จากปัจจัยส่งเสริมดังกล่าวมีผลให้โรงงานอุตสาหกรรมในเขตนี้ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นและมีรูปแบบของการกระจุกตัว (Concentration หรือ Cluster Pattern) ตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ ๆ อาทิเช่น สุขุมวิท พระรามสี่ พัฒนาการ บางนา-ตราด เป็นต้น โดยมีโครงสร้างอุตสาหกรรมหลัก คือ โลหะและอุปกรณ์โลหะ กระดาษและเคมีภัณฑ์ สิ่งดัก สิ่งทอ และเครื่องตกแต่ง นอกจากนี้ โรงงานอุตสาหกรรมยังมีความสัมพันธ์กับจำนวนประชากรและจำนวนแรงงาน สำหรับความสัมพันธ์ของประเภทอุตสาหกรรม จะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมแต่ละประเภทย่อมมีความสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมประเภทอื่นมากน้อยแตกต่างกันไป โดยที่อุตสาหกรรมโลหะและอุปกรณ์โลหะมีความสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ มากที่สุด

ในการศึกษา จากการสุ่มตัวอย่างโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภทในเขตพระโขนงเป็นจำนวน 400 ชุค โดยการออกแบบสอบถามซึ่งมีเนื้อหาทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนพฤติกรรมของผู้ประกอบการ เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพโดยทั่วไปของโรงงาน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดย่อมถึงขนาดและแรงงาน กล่าวคือ ใช้พื้นที่ตั้งโรงงานต่ำกว่า 1 ไร่ และจำนวนแรงงานก็ต่ำกว่า 50 คน สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งโรงงานมีอยู่มากมาย แต่ที่มีความสำคัญ 5 อันดับแรก คือ การคมนาคมขนส่ง ตลาด วัตถุประสงค์ แรงงาน และราคาที่ดิน (ดูรายละเอียด บทที่ 5) นอกจากนี้ เมื่อนำผลการศึกษาดังกล่าวมาพิจารณากับทฤษฎีเกี่ยวกับที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นทฤษฎีคลาสสิกที่สามารถแบ่งได้เป็น 3 ทฤษฎีใหญ่ ๆ ได้แก่ ทฤษฎีการผลิตต่ำสุด ทฤษฎีอาณาบริเวณตลาด และทฤษฎีกำไรสูงสุด (ดูรายละเอียด บทที่ 2) จะพบว่าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังเห็นความสำคัญของทำเลที่ตั้งตามแบบทฤษฎีคลาสสิก กล่าวคือ ยังหวังกำไรสูงสุดและทำเลที่ตั้งที่ดีที่สุด คือ อยู่ใกล้ตลาด (ซึ่งในที่นี้ คือ กรุงเทพมหานคร) โดยที่มีการคมนาคมขนส่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาเลือกทำเลที่ตั้ง เพื่อที่จะลดต้นทุนการผลิต อันนับได้ว่าเป็นการประหยัดภายนอกในตัวเมือง

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมที่มีแรงงาน 7 คนขึ้นไป นับแต่ปี พ.ศ. 2516 - 2528 บปรากฏว่า อุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมา รัฐบาลมุ่งแต่จะส่งเสริมการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรม โดยมีได้พิจารณาหรือกำหนดรูปแบบการกระจายตัวของ

โรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้น ผู้ประกอบการจึงสามารถตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งโรงงานโดยปราศจากการคำนึงถึงข้อห้ามต่าง ๆ ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลไม่มีนโยบายชัดเจนหรือมาตรการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมที่ระบุเด่นชัด จึงมีผลก่อให้เกิดปัญหาการใช้ที่ดินในปัจจุบัน กล่าวคือ การกระจายตัวของอุตสาหกรรมมีการขยายตัวทุกทิศทุกทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้เข้าไปตั้งปะปนกับการใช้ที่ดินประเภทอื่น ๆ ทำให้ยากต่อการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด จึงก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ จากโรงงานทั้งทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ ทางตรงเป็นปัญหาการจราจร โดยที่โรงงานเหล่านี้ กระจายอยู่ทั่วไป ก่อให้เกิดความคับคั่งแออัดของการจราจร ทำให้การจราจรติดขัดเนื่องจากการขนส่งสินค้าและวัตถุดิบจากที่ต่าง ๆ และในบางแห่งมีที่จอดรถเพื่อการขนถ่ายสินค้าไม่เพียงพอ ทำให้เกิดการรุกล้ำมาใช้ถนนและทางเท้า สำหรับทางอ้อมคือปัญหามลพิษต่าง ๆ เนื่องจากสภาพบริเวณอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีมาตรฐานต่ำ เพราะรัฐมีนโยบายส่งเสริม แต่ไม่บริการสาธารณสุขให้ทั่วถึง และยังขาดการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น เพื่อที่จะแก้ไขและป้องกันปัญหาต่าง ๆ ผู้ศึกษาจึงเห็นสมควรที่จะให้มีการวางแผนทางด้านอุตสาหกรรม โดยควรเน้นความสำคัญต่อลักษณะทำเลที่ตั้ง ให้มีลักษณะวางแผนในด้านพื้นที่ (Spatial Planning) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมจะมีประโยชน์ต่อการกำหนดเขตอุตสาหกรรมหรือพัฒนา รับรองอุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และควรจะมีการวางแผนให้สอดคล้องกับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานครที่ว่า "ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร ยึดหลักการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 และฉบับที่ 5 ซึ่งรัฐมีนโยบายจะกระจายแรงงานภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค จึงมีผลให้พื้นที่อุตสาหกรรมจะไม่มีการขยายในพื้นที่กรุงเทพมหานครในอนาคต เพื่อแก้ปัญหาการกระจุกตัวของแรงงาน และปัญหาโรงงานที่ก่อเหตุเคื้อดื้อร้อน ตลอดจนปัญหามลพิษต่าง ๆ" ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะอยู่ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 สำหรับอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม

กรณีที่ 2 สำหรับอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นใหม่

กรณีที่ 1 สำหรับอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม

การที่จะให้โรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม ย้ายออก (Deglomeration) จากเขตชุมชนเมืองนั้น เป็นเรื่องที่เป็นไปไต่ยาก ประกอบกับมาตรการต่าง ๆ ของรัฐไม่หนักแน่นพอที่

ให้โรงงานต้องย้าย ถึงแม้ว่าในเขตชุมชนเมืองจะเสียเปรียบในด้านค่าครองชีพสูง ค่าแรงงานสูง ตลอดจนปัญหาการจราจร ซึ่งทำให้ทำเลที่ตั้งปัจจุบันแม้ไม่ใช่ทำเลที่ตั้งที่ดี แต่ก็ยังได้เปรียบด้านการคมนาคมขนส่ง ตลาด ระบบสาธารณูปโภค - สาธารณูปการจากชุมชนเมือง ทำให้ผู้ประกอบการส่วนใหญ่พอใจในที่เป็นอยู่ปัจจุบัน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของฝ่ายวางแผนที่จะกำหนดมาตรการระยะยาว เพื่อให้รูปแบบและทำเลที่ตั้งของอุตสาหกรรมมีความเป็นระเบียบ สามารถพัฒนาการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มาตรการดังกล่าว สำนักผังเมือง, 2528 : 4 - 8) ไคแก่

1. ปรับปรุงอัตราภาษีสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในบริเวณชานและภูมิภาคอื่น ๆ ให้ได้เปรียบกว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งในกรุงเทพมหานคร แต่ยกเว้นสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในเขตนิคมอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการผลักดันและดึงดูดใจนักลงทุน
2. จำกัดมิให้มีการขยายพื้นที่ดินเพื่อการอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ให้ดำเนินการเข้มงวดและมีประสิทธิภาพ เพื่อผลักดันโรงงานอุตสาหกรรมออกจากเขตที่มีประชากรอยู่หนาแน่น
4. สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในเขตนิคมอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ
5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการลงทุนและสนับสนุนทางการเงินแก่โรงงานอุตสาหกรรม ควรเร่งดำเนินการให้สอดคล้องและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และข้อกำหนดของผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร

จะเห็นได้ว่า เพื่อที่จะให้เขตชุมชนเมืองซึ่งมีโรงงานอยู่มากแล้ว สามารถจำกัดจำนวนโรงงานไม่ให้เกินความต้องการ โดยพยายามให้โรงงานอุตสาหกรรมมีแนวโน้มที่จะกระจายออกจากศูนย์กลางเมือง เนื่องมาจากแรงผลักดันจากศูนย์กลาง (Centrifugal force) ด้วยมาตรการต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ที่รัฐมีนโยบายมิให้อุตสาหกรรมขยายตัว และสนับสนุนให้อยู่ในนิคมอุตสาหกรรม ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมในเขตชุมชนเมืองลดลง วันแต่จะ

ไปตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดพื้นที่ส่วนใหญ่ไว้เพื่อกิจการอุตสาหกรรม โดยพยายามชักจูงโรงงานที่เป็นโครงสร้างอุตสาหกรรมหลักของเขต และประเภทอุตสาหกรรมที่มีความสัมพันธ์กับอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ในระดับสูง ซึ่งมีลักษณะเด่นที่เรียกว่า "เศรษฐกิจการรวมกลุ่มกัน" กล่าวคือ เป็นลักษณะเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน เข้ามาอยู่ในบริเวณนิคมอุตสาหกรรม นอกจากนี้ พยายามชี้แจงให้โรงงานอุตสาหกรรมนั้น เห็นถึงผลประโยชน์ อาทิ เช่น การประหยัดค่าขนส่ง การซื้อขายสินค้าและวัตถุดิบถึงสำเร็จรูปซึ่งกันและกัน เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการลงทุน และสามารถให้บริการขั้นพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการร่วมกันได้ ในปัจจุบัน นิคมอุตสาหกรรมยังไม่สามารถชักจูงโรงงานต่าง ๆ ให้มาดำเนินการในนิคมอุตสาหกรรมได้เต็มที่ ทั้งนี้ เพราะจากผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ทราบว่านิคมอุตสาหกรรมคืออะไร และมีบทบาทหน้าที่อย่างไร ซึ่งผลจากการออกแบบสอบถาม แสดงให้เห็นชัดว่า ความสนใจของผู้ประกอบการที่มีต่อนิคมอุตสาหกรรมมีน้อยมาก ทั้งนี้ เนื่องจากการขาดการประชาสัมพันธ์ ดังนั้น เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม รัฐบาลจึงควรอาศัยเอกชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยอยู่ภายใต้การขอคำปรึกษาและแนะนำจากรัฐบาล ขณะเดียวกัน รัฐบาลก็ควรทุ่มเทให้ความช่วยเหลือเพื่อสนับสนุนให้โรงงานอุตสาหกรรมที่มีอยู่เหล่านี้ มีความเชื่อมั่นและปรารถนาที่จะย้ายเข้าไปประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรม

กรณีที่ 2 สำหรับอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่

เนื่องจากความเจริญทางด้านอุตสาหกรรมในปัจจุบัน นับวันแต่จะมีแนวโน้มสูงขึ้น จะเห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกกระจายอยู่ทั่วไปและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แต่ปัญหาสำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มักจะประสบอยู่เสมอเกี่ยวกับสถานที่ตั้งโรงงาน การทำให้ผู้ประกอบการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ในบริเวณทั่วไปโดยเสรีนั้น ได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชน และทำให้การขยายตัวดำเนินไปโดยขาดระเบียบ ทางรัฐบาลไม่สามารถให้บริการในด้านต่าง ๆ เพื่อกิจกรรมอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแนวความคิดที่ว่า ในระดับจุลภาคหรือระดับเมืองแล้ว การพัฒนาอุตสาหกรรมคือ ปัญหาการใช้ที่ดิน (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2527 : 106) การกำหนดพื้นที่ไว้เพื่อ

อุตสาหกรรมโดยการจัดหาทำเลหรือย่านไว้เป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น จึงควรให้ความสนใจจัดหาพื้นที่ไว้สำหรับอุตสาหกรรมในอนาคต แม้ว่าจะไม่สามารถคาดการณ์เกี่ยวกับเนื้อที่ทั้งหมดสำหรับอุตสาหกรรมที่จะเพิ่มขึ้นก็ตาม และจากการศึกษา พบว่า โรงงานเหล่านี้ ต้องการการประหยัคภายนอกในตัวเมือง ฉะนั้น การกำหนดเขตหรือย่านอุตสาหกรรมขึ้นในจังหวัดหรือภูมิภาคนอกเขตกรุงเทพมหานคร จะเป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยให้เกิดการจัดการเกี่ยวกับความเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนในอนาคต เนื่องจากว่า การจัดตั้งย่านอุตสาหกรรมจะเป็นการนำพื้นที่ดินมาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้น ยังจะได้รับผลประโยชน์ในด้านความสะดวกต่อการควบคุมขยายตัวของกิจการโรงงานอุตสาหกรรม การควบคุมมลพิษ ทำให้สะดวกต่อการพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมในด้านการให้ความช่วยเหลือ และขอรับคำปรึกษาข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนก่อให้เกิดความต้องการเงินลงทุนในเกณฑ์ต่ำ เนื่องจาก เป็นการลดต้นทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ และการตั้งโรงงานรวมกันเป็นกลุ่มยังเป็นการสะดวกในการจัดหาตลาดซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่ แทนการเป็นตลาดขนาดเล็กที่กระจายไปหลายแห่งในที่ต่าง ๆ กัน ดังนั้น การกำหนดย่านอุตสาหกรรมในพื้นที่นอกเขตกรุงเทพมหานคร จะเป็นการดึงดูดให้มีการลงทุนมากขึ้น อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมลูกโซ่ และอุตสาหกรรมต่อเนื่องซึ่งกันและกันได้ด้วย

ในการกำหนดเขตหรือย่านอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงนโยบายของรัฐบาลและความต้องการของผู้ประกอบการ กล่าวคือ

- นโยบายของรัฐบาล รัฐบาลมีนโยบายที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้อุตสาหกรรมกระจายไปสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อเป็นการกระจายรายได้ จึงมีนโยบายและมาตรการที่จะกระจายอุตสาหกรรมออกไปรอบนอกกรุงเทพมหานคร มาตรการข้อหนึ่งที่ระบุเด่นชัด คือ "การระงับการส่งเสริมการลงทุนโรงงานอุตสาหกรรมที่ขอตั้งขึ้นใหม่ในบริเวณกรุงเทพมหานคร" ซึ่งมาตรการนี้ จะเป็นสิ่งจูงใจให้อุตสาหกรรมกระจายออกไปนอกกรุงเทพมหานคร

- ความต้องการของผู้ประกอบการ ปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ที่ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงมาก คือ

ปัจจัยหลัก	ปัจจัยรอง
1. การคมนาคมขนส่ง	1. ใกล้เคียงโรงงานที่ผลิตสินค้าคล้ายคลึงกัน
2. ตลาด	2. การเงิน-การธนาคาร
3. วัตถุดิบ	3. สาธารณูปโภค ฯ
4. แรงงาน	4. ใกล้เคียงที่พัก
5. ราคาที่ดิน	5. ท่ามาแต่เดิม
	6. เหตุผลส่วนตัว

ดังนั้น หากมีการจัดตั้งเขตหรือย่านอุตสาหกรรม ทางรัฐบาลควรมีมาตรการ ดังต่อไปนี้

1. จัดหาพื้นที่ดินที่มีราคาไม่แพงเกินไป และบริเวณอุตสาหกรรมควรมีที่ดินเพียงพอตามความต้องการ โดยพื้นที่เหล่านี้ควรมีขนาดต่าง ๆ กัน เพื่อให้โอกาสผู้ประกอบการเลือกได้ตามที่ต้องการ
2. บริเวณที่จัดว่าเหมาะสมควรคำนึงถึงการคมนาคมขนส่ง โดยให้มีการขนส่งโดยรถบรรทุกเพิ่มขึ้น บริเวณควรกำหนดไว้ใกล้ถนนหรือมีทางเข้า-ออกติดต่อกับถนนใหญ่ เพื่อแก้ปัญหาในด้านการขนส่งวัตถุดิบ สินค้า และที่สำคัญคือ ผู้ทำงานสามารถที่จะมาได้โดยสะดวก
3. เพิ่มขีดความสามารถของบริการพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภค และสาธารณูปการในเขตหรือย่านอุตสาหกรรม เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการบริการและรองรับความเจริญที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ จะต้องประสานงานกันระหว่าง เทศบาล กรมทางหลวง กรมโยธาธิการ การประปาส่วนภูมิภาค และการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ตลอดจนองค์การโทรศัพท์
4. ทางด้านตลาด รัฐบาลควรให้ความช่วยเหลือในด้านการตลาดให้สินค้าอุตสาหกรรม มีการลดหย่อนภาษีหรือหาวิธียกเว้นภาษี เพื่อให้สินค้าส่วนทุนการผลิตต่ำ

5. ด้านเงินทุน รัฐบาลควรช่วยเหลือโดยจัดหาแหล่งเงินทุนที่มีอัตราดอกเบี้ยต่ำ เนื่องจากปัจจุบันขาดแหล่งเงินทุน ทำให้ต้องกู้เงินจากเอกชนมาลงทุน มีผลให้ต้นทุนการผลิตสูง ถ้าหากมีแหล่งเงินทุนดังกล่าว ก็จะทำให้อุตสาหกรรมนั้นมีการขยายตัวเพิ่มขึ้น
6. จักรระบบส่งเสริมการรับช่วงผลิต (Subcontracting) ระหว่างผู้ผลิตรายใหญ่กับผู้ผลิตรายย่อย ตลอดจนให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค โดยให้กระทรวงอุตสาหกรรมเป็นผู้รับผิดชอบ

จากมาตรการดังกล่าว จะมีผลให้อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ดำเนินการในพื้นที่นอกเขตกรุงเทพมหานครมีการขยายตัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีความมั่นคงพอที่จะเป็นตัวนำในการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ เกิดความเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาเศรษฐกิจอื่น ๆ นอกจากนี้การจัดตั้งเขตหรือย่านอุตสาหกรรมให้สอดคล้องกับการวางผังเมือง ก็จะช่วยทำให้บ้านเมืองมีระเบียบ ง่ายต่อการจัดบริหารและวางแผนทางด้านกิจการสาธารณูปโภคอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป สำหรับข้อเสนอแนะทั้ง 2 กรณี ผู้ศึกษามีจุดประสงค์แตกต่างกัน โดยกรณีที่ 1 สำหรับอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิม พยายามชักจูงให้ผู้ประกอบการย้ายเข้ามาอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม โดยให้เอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ส่วนกรณีที่ 2 สำหรับอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ พยายามให้กระจายออกนอกเขตกรุงเทพมหานคร และจัดให้อยู่ในเขตหรือย่านอุตสาหกรรมเพื่อความเป็นระเบียบ โดยที่รัฐควรเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ เพราะรัฐสามารถมีบทบาทในการแทรกแซงที่จะเปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดินได้เต็มที่ โดยการใช้มาตรการต่าง ๆ ในการควบคุมการใช้ที่ดินอย่างเข้มงวด ซึ่งทั้ง 2 กรณี ควรจะดำเนินการพร้อม ๆ กัน เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมมีประสิทธิภาพ และการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมมีระเบียบเรียบร้อย แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้ เน้นการศึกษาถึงมูลเหตุหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกที่ตั้งโรงงาน ข้อเสนอแนะจึงเป็นแนวทางอย่างกว้าง ๆ ดังนั้น หากมีผู้สนใจศึกษาถึงพื้นที่เฉพาะหรือจัดหาเขตหรือย่านอุตสาหกรรม โดยนำผลการศึกษาค้นคว้าเป็นแนวทาง ก็จะทำให้การศึกษาด้านการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมมีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น